

TUNNITÖÖ

MIKS ON RASKE KESKKONNAHOIDLIKULT TARBIDA?

EESMÄRK	Õpilane oskab märgata, kuidas tootjad meid tarbimisele suunavad ja arutleb, miks tarbimist on raske vähendada.
ÕPITULEMUSED	Õpilane: • mõistab, kuidas tootjate tegevus suunab meid rohkem tarbima, muuhulgas ka seeläbi, et jätab toodetest keskkonnahoidlikuma mulje, kui need päriselt on (nn rohepesu); • oskab tuua näiteid erinevatest rohepesuvõtetest ning selgitada, miks need probleemsed on; • teab, mis on Jevonsi paradoks, ning toob näiteid selle toimimisest igapäevaelus; • arutleb, miks tooted on sageli lühikese elueaga (planeeritud igane-mine) ja kuidas see tarbimist suurendab; • teab, milliseid lahendusi pakuvad seadusloome ja kogukondlikud algatused (Right to Repair, paranduskohvikud, ringmajandus-keskused).
ÕPPEVAHENDID TUNNI LÄBIVIIMISEKS	• Slaidid kolme arutlusküsimusega (rohepesu sissejuhatuseks). • Töölehed rühmatöök (LED-lambid, paberivaba asjaajamine, rõivad, toidujäätmed). • Video rohepesu alatüüpidest (u 17 min) või valitud lõigud sellest. • Pildid/pakendid ökotekstide ja pseudomärgistega. • A3 paberid, markerid, märkmepaberid.
TUNNI PIKKUS	75 min
ETTEVALMISTAV KODUTÖÖ	Õpilased loevad kodus läbi peatüki „Miks on raske keskkonna-hoidlikult tarbida?“ ja teevad läbi iseseisvad harjutused

SISSEJUHATUS
– ROHEPESU
HARJUTUS
(20 MIN)

- Õpetaja alustab koduse lugemise ja töö refleksiooniga. Õpilased mõtlevad omaette ja arutavad seejärel rühmas:
 - miks rohepesu üldse eksisteerib;
 - miks peaks see neile korda minema;
 - millised rohepesuvõtted on neid endid (või nende pereliikmeid või tuttavaid) eksitanud;
 - kuidas nad ise rohepesu seadustega reguleeriksid.
- Õpilased arutavad seejärel küsimusi suuremas rühmas.
- Õpetaja näitab pilti või reklaami (nt tennised). Õpilased analüüsivad, millised elemendid on rohepesuvõtted:
 - roheline värv või looduspiltide emotsionaalne kasutamine;
 - väljamõeldud märgis või „sertifikaat“;
 - peidetud kompromissid;
 - ebatäpsed või valed väited („100% roheline“, „kliimaneutraalne“ jms ilma tõenduseta).
- Õpetaja kasutab teema käsitlemisel vajadusel videot rohepesu alatüüpidest ja näidetest. (Kui õpilased videot juba kodus vaatasid, siis pole vaja seda uuesti teha.)
- Õpetaja selgitab, et Euroopa Liit on astunud samme (nt 2024. aasta direktiiv), mis keelavad kontrollimata üldväited ja nõuavad tõenduspõhisust. Ta toob paralleeli terviseväidetega: neid tohib kasutada vaid tõendatult.

MIKS ON
TARBIMIST RASKE
VÄHENDADA?
(20 MIN)

- Õpetaja moodustab rühmad ja jagab neile töölehed väidetega.
- Õpilased arutavad iga väite üle, panevad kirja järeldused ja jagavad neid klassiga.
- Õpetaja seob tulemused Jevonsi paradoksiga ehk tagasilöögi-efektiga – ressursitõhusamad tooted ja teenused teevad kasutuse odavamaks, mis tihti suurendab kogutarbimist.

KUIDAS JEVONSI
PARADOKSI
ÜLETADA?
(10 MIN)

- Õpilased arutavad paarides või rühmades:
 - millised tarbimise vähendamise viisid neile ei meeldiks;
 - mis peaks nende igapäevakeskkonnas olema teistmoodi, et tarbimist oleks vähem;
 - millised võimalused on veel olemas, et muuta tarbimist väiksemaks.
- Õpilased jagavad tulemusi klassiga. Õpetaja rõhutab, et säästlikumate toodetest üksi ei piisa, vaid vaja on teadlikult vähendada nii tootmist kui ka tarbimist ning teha süsteemseid muutusi (reeglid, hinnasignaali, taristu, teenused).

**PLANEERITUD
IGANEMINE JA
PARANDAMISE
LIIKUMINE
(20 MIN)**

- Õpetaja küsib õpilastelt:
 - milliste toodete puhul on nad kogenud, et need lähevad liiga kiiresti katki või koledaks;
 - millistest toodetest nad väga kiiresti tüdinevad;
 - millised tooted võiks kesta oluliselt kauem;
 - mida tuleks nende disainis muuta.
- Õpetaja selgitab Euroopa Liidu 2024. aasta kaupade parandamise direktiivi põhimõtteid (parandamisõiguse tugevdamine). Ta toob näiteid: Right to Repair, paranduskohvikud, ringmajanduskeskused – kuidas need töötavad ja kuidas neis osaleda.
- Õpilased arutavad:
 - milliseid keskkonnaseisundit parandanud regulatsioone nad teavad minevikust;
 - milliseid seadusi või reegleid nad lisaksid, et tarbimine ja tootmine oleksid keskkonnahoidlikumad;
 - milliseid kogukondlikke algatusi võiks Eestis veel luua.

**KOKKUVÕTE JA
REFLEKSIION
(5 MIN)**

- Õpilased vastavad küsimustele:
 - mis oli praeguses tunnis see teadmine, mille üle nad veel edasi mõtlevad või infot otsivad;
 - mida tähendab nende jaoks rohepesu, Jevonsi paradoks ja planeeritud iganemine;
 - millised ideed tootmise ja tarbimise vähendamiseks tundusid kõige realistlikumad.
- Õpetaja teeb kokkuvõtte ja juhhib ülemineku järgmisesse tundi, rõhutades, et edaspidi uuritakse lahendusi ja alternatiivseid tarbimisviise (sh süsteemimuutused ja kogukondlikud praktikad).

TÖÖLEHT

Ülesanne pärit siit: <https://kliimatarkused.ut.ee/punkt-1/>, „Jevonsi paradoks ehk tagasilöögiefekt“

1. LED-lambid on kuni 80% säästlikumad ning nende eluiga 2–4 korda pikem tavalistest lampidest. Odav hind ja vähene energiatarve on muutnud need praeguseks kõige populaarsemaks valgusallikaks nii sise- kui ka välitingimustes. Kuidas on LED-lampide turuletulek muutnud valgustuse kasutamist maailmas?

2. Paberivabale asjaajamisele üleminek on maailmas säästnud miljardeid puid. Kuidas on see mõjutanud kogu dokumendimajandust?

3. Maailmas tarbitakse praegu 400% rohkem rõivaid kui sajandivahetuse paiku. Ligi 75% kõikidest rõivastest jõuab prügilasse või põletusse. Eesti neljaliikmeline pere viskab aastas keskmiselt ära 280 rõivaeset. Miks see nii on?

4. Igal aastal visatakse Eestis ära 98 miljoni euro väärtuses toitu. Iga eestlane tekitab kodumajapidamiste arvestuses toidujäätmeid keskmiselt 61 kg aastas, millest natuke alla poole ehk 26 kg võib lugeda raisatud toiduks ehk toidukaoks. Äravisatava toidu kogus on aasta-aastalt üha suurenenud. Miks me seda teeme?
